

RANG NOMLARI ORQALI MILLIY DUNYOQARASHNING IFODALANISHI**Kimsanboyeva Diyora**

Toshkent Amaliy Fanlar Universiteti Magistratura Lingvistika-Ingliz tili yo'nalishi

1-kurs 25-03-guruh talabasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19624899>

Annotatsiya. Mazkur maqolada ingliz va o'zbek tillarida rang bildiruvchi sifat leksemalarining lingvokulturologik xususiyatlari qiyosiy jihatdan tahlil qilinadi.

Tadqiqot davomida rang leksemalarining semantik tuzilishi, metaforik kengayishi hamda frazeologik birliklar tarkibidagi o'rni o'rganiladi. Ranglarning milliy mentalitet va dunyoqarashni ifodalashdagi ahamiyati ilmiy asosda yoritiladi.

Kalit so'zlar: rang leksemalari, lingvokulturologiya, semantika, metafora, frazeologiya, milliy mentalitet, dunyoqarash, qiyosiy tahlil, ingliz tili, o'zbek tili.

Abstract. This article provides a comparative linguocultural analysis of color adjective lexemes in English and Uzbek languages.

The study focuses on semantic structure, metaphorical extensions, and phraseological usage of color terms. Special attention is given to their role in expressing national worldview and cultural identity.

Keywords: color lexemes, linguoculturology, semantics, metaphor, phraseology, national mentality, worldview, comparative analysis.

Аннотация. В статье проводится сравнительный лингвокультурологический анализ цветообозначающих лексем в английском и узбекском языках.

Рассматриваются их семантические особенности, метафорическое развитие и роль во фразеологии. Особое внимание уделяется отражению национального мировоззрения.

Ключевые слова: цветовые лексемы, лингвокультурология, семантика, метафора, фразеология, мировоззрение.

KIRISH

Til va madaniyat o'zaro chambarchas bog'liq bo'lib, inson tafakkuri va dunyoqarashining shakllanishida muhim rol o'ynaydi. Har bir xalq borliqni o'ziga xos tarzda idrok etadi va bu jarayon til orqali namoyon bo'ladi.

Rang bildiruvchi leksemalar esa bu jarayonda alohida o'rin tutadi, chunki ular insonning eng qadimiy idrok shakllaridan biri hisoblanadi.

Ranglar dastlab predmetlarning tashqi belgisini ifodalagan bo'lsa-da, keyinchalik ular ramziy, emotsional va madaniy ma'nolarni ham o'zlashtirgan. Shu sababli rang leksemalarini lingvokulturologik nuqtai nazardan o'rganish muhim ilmiy ahamiyat kasb etadi.

Mazkur tadqiqotning maqsadi ingliz va o'zbek tillarida rang leksemalarining lingvokulturologik xususiyatlarini aniqlash va ularning milliy dunyoqarashni ifodalashdagi o'rnini tahlil qilishdan iborat.

NAZARIY ASOSLAR

Rang leksemalarini o'rganishda bir nechta ilmiy yondashuvlar mavjud. Rang kategoriyalarining universalligi haqida ilmiy qarashlar shuni ko'rsatadiki, inson tafakkurida ranglar ma'lum tizim asosida shakllanadi. Shu bilan birga, ularning talqini madaniyatga bog'liq holda o'zgaradi.

Semantik yondashuvga ko'ra, ranglar ikki xil ma'noga ega:

denotativ (to'g'ri ma'no)

konnotativ (ko'chma va madaniy ma'no)

Kognitiv tilshunoslik ranglarni inson tafakkuridagi konseptual tizimning bir qismi sifatida talqin qiladi. Metafora nazariyasiga ko'ra esa ranglar abstrakt tushunchalarni ifodalashda faol ishtirok etadi.

ASOSIY QISM

1. Rang leksemalarining lingvokulturologik mohiyati

Ranglar til tizimida nafaqat tasviriy vosita, balki madaniy kod sifatida ham xizmat qiladi.

Ular orqali jamiyatdagi qadriyatlar, ijtimoiy baholash va hissiy holatlar ifodalanadi.

2. Ingliz tilida ranglarning talqini

Ingliz tilida ranglar keng metaforik va idiomatik tizimga ega:

black – salbiylik, muammo

white – poklik

red – xavf yoki ehtiros

blue – qayg'u

green – hasad

Bu ranglar ingliz madaniyatining tarixiy rivoji bilan bog'liq holda shakllangan.

3. O'zbek tilida ranglarning xususiyatlari

O'zbek tilida ranglar milliy qadriyatlar bilan chambarchas bog'liq:

oq – ezgulik, halollik

qora – qayg'u

qizil – go'zallik

yashil – tabiat va muqaddaslik

Bu ranglar xalqning urf-odatlarini va dunyoqarashini aks ettiradi.

4. Metaforik va frazeologik jihatlar

Ranglar ko'chma ma'noda keng qo'llanadi:

Ingliz tilida:

black sheep

green light

O'zbek tilida:

oq ko'ngil

ko'ngli qora

Bu birliklar ranglarning semantik boyligini ko'rsatadi.

QIYOSIY TAHLIL

Rang.	Ingliz tilida	O'zbek tilida	
1.	Oq / White.	poklik.	poklik
2.	Qora / Black.	salbiylik.	qayg'u
3.	Qizil / Red.	xavf.	ijobiylik

Bu jadval ranglarning umumiy va farqli jihatlarini ko'rsatadi.

XULOSA

Rang leksemalari ingliz va o'zbek tillarida muhim lingvokulturologik birlik hisoblanadi.

Ular orqali nafaqat tashqi borliq, balki insonning ichki dunyosi, hissiyotlari va madaniy qadriyatlari ham ifodalanadi.

Ranglarning qiyosiy tahlili turli madaniyatlar o'rtasidagi farq va o'xshashliklarni aniqlash imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Berin B., Kay P. Basic Color Terms
2. Wierzbicka A. Semantics: Primes and Universals
3. Lakoff G., Johnson M. Metaphors We Live By
4. Crystal D. The Cambridge Encyclopedia of the English Language
5. O'zbek tilining izohli lug'ati
6. Rahmatullayev Sh. O'zbek frazeologiyasil